

Rocznica zakończenia I wojny światowej

88 lat temu **11 listopada 1918 r.** zakończyły się działania wojenne I wojny światowej. Tego dnia został podpisany rozjem Niemiec z państwami Ententy. O godzinie 11 (godzina 11, 11 dnia i 11 miesiąca) zaczęło obowiązywać zawieszenie broni i wojska obydwu stron zaczęły się wycofywać ze swoich pozycji. Formalny stan wojny pomiędzy obydwooma stronami trwał jeszcze 7 miesięcy i został oficjalnie zakończony wraz z podpisaniem traktatów pokojowych z Austrią, Węgrami, Bułgarią oraz Turcją.

I wojnę światową uważa się za pierwszy konflikt totalny, w który została wciągnięta też ludność cywilna. Jednym z jej najbardziej widocznych skutków było rozszerzenie zakresu władzy wykonawczej w wielu państwach (prezydenta i rządu). Wzrosła biurokracja, aby sprawować coraz większą kontrolę nad społeczeństwem (wprowadzono m.in. dowody osobiste/pasporty wewnętrzne), uchwalono nowe podatki, lub je podwyższono, pojawiały się nowe ustawy, które zwiększyły kontrolę i wpływy państw na gospodarkę i życie swych obywateli, wiele z rezultatów tej działalności trwa do obecnych czasów. Wojna poważnie nadwreżyła funkcjonowanie dużych, wieloetnicznych scentralizowanych państw takich jak: Niemcy, Austro-Węgry czy Rosja. We wszystkich tych krajach w wyniku wojny doszło do ogromnych przekształceń, czy to w postaci zmiany formy rządu, zmian terytorialnych, a w końcu upadku trzech imperiów. Wytworzyło to polityczną i społeczną pustkę, którą wypełniły szybko: niemiecki socjalizm i nazizm oraz rosyjski komunizm. Polska podczas I wojny światowej stała się linią frontu pomiędzy Imperium Rosyjskim, będącym członkiem Ententy a Cesarstwem Niemieckim i Austro-Węgrami, głównymi państwami obozu Państw Centralnych. Wszystkie trzy państwa reprezentowały zaborców Polski. I wojna światowa przyniosła w dużym skrócie: najpierw upadek carskiej Rosji i podpisanie w marcu 1918 r. przez Rosję Radziecką niekorzystnego traktatu pokojowego w Brześciu z Niemcami i Austro-Węgrami, a później pokonanie tych

ostatnich przez zachodnie państwa Ententy (przede wszystkim Francję, Wielką Brytanię i USA). Dzięki cudownemu dla Polski jednoczesnemu upadkowi trzech zaborców w listopadzie 1918 r. mogła odrodzić się niepodległa Rzeczpospolita Polska. Dobięły końca 123 lata niewoli, a rozpoczęła się II Rzeczpospolita. W czasie tej wojny zginęło więcej żołnierzy polskiej narodowości niż w II wojnie światowej. Na wszystkich frontach Polacy wcielani przymusem do armii państw zaborczych, nierzadko musieli walczyć przeciw sobie. Główny układ pokojowy kończący pierwszą wojnę światową to Traktat wersalski, podpisany przez Niemcy i państwa Ententy **28 czerwca 1919 r.** Został ratyfikowany **10 stycznia 1920 r.** i z tą datą wszedł w życie. Traktat wersalski został zawarty podczas paryskiej konferencji pokojowej, trwającej od stycznia 1919 r. do stycznia 1920 r. Brało w niej udział 27 zwyciężczych państw. Polska była reprezentowana przez Ignacego Paderewskiego, Romana Dmowskiego oraz Władysława Grabskiego. Państwa pokonane w I wojnie światowej (Niemcy, Austro-Węgry, Turcja, Bułgaria) nie zostały dopuszczone do konfe-

uznania suwerenności Belgii, Polski, Czechosłowacji oraz Austrii. Ponadto utraciły około 13% terytorium ze stanu sprzed wojny. Polska odzyskała znaczną część ziem zabranych jej przez Prusy w I i II rozbiorze: większą część Wielkopolski i poważną część byłych Prus Królewskich (zwaną pod zaborem: Prusy Zachodnie), z niewielkim jednak dostępem do morza; ponadto po plebiscycie na Górnym Śląsku w 1921 r., część górnośląskiego zagłębia przemysłowego. Gdańsk z przyległymi gminami i miastami Oliwą i Sopotem stał się Wolnym Miastem o charakterze odrębnego państwa, ale z włączeniem w skład terytorium celnego Polski i zapewnieniem jej szerokich uprawnień w porcie gdańskim. Litwa otrzymała port w Kłajpedzie. Surowość postanowień pokojowego traktatu Wersalskiego podważyła szybko funkcjonowanie niemieckiej Republiki Weimarskiej, której demokratyczny rząd ściśle wiązano z tym dokumentem. Powszechny sprzeciw wobec traktatu wersalskiego wśród mieszkańców Niemiec stanowił podłoże popularności nazistów, a w efekcie doprowadził do objęcia władzy przez Adolfa Hitlera. Rozpad systemu wersalskiego

był w dużej mierze wynikiem izolacjonistycznej wobec problemów Europy polityki Ameryki Północnej i braku poparcia USA dla Ligi Narodów. Dzieło destrukcji na Starym Kontynencie zawdzięczamy jednak przede wszystkim świadomemu działaniu dwóch wciąż silnych krajów kontynentalnej Europy - Niemiec i Rosji Radzieckiej, które już w 1922 r. zawarły umowę w Rapallo i konsekwentnie dążyły w okresie międzywojennym do obalenia pokoju i ładu w Europie. Hitlerowskie Niemcy odrzuciły ostatecznie ograniczenia traktatu w roku 1935, ZSRR w nowej wojnie liczył na światową rewolucję

Cmentarz z I wojny światowej - Le Treport, Seine-Maritime, Francja

rencji. Przedstawiono im tylko traktaty do podpisania. Rosja Radziecka nie została zaproszona, gdyż mocarstwa Ententy nie uznawały rządu bolszewickiego, który zawarł już poza tym osobny pokój z państwami Centralnymi w 1918 (pokój brzeski). Niemcy zostały zmuszone do bezwarunkowego

komunistyczną. Duch demokracji i pokoju został pokonany przez czarne, brunatne i czerwone systemy totalitarne. Rozpoczęły się przygotowania do II wojny światowej. Pamiętajmy o tej rocznicy, by III wojna światowa nigdy nie wybuchła.